

VIET THANH NGUYEN

EL SIMPATITZANT

Empúries

narrativa

Viet Thanh Nguyen

El simpatitzant

Traducció de Mercè Santaulària

Editorial Empúries

Barcelona

Títol original: *The sympathizer*
© Viet Thanh Nguyen, 2015

Publicat per acord especial amb
International Editors Co. i Sobel Weber Associates Inc.

Primera edició: abril del 2017

© de la traducció: Mercè Santaulària, 2017

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u.,
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Àtona Víctor Igual, s.l.
Impressió: Limpergraf
DIPÒSIT LEGAL: B. 5.651-2017
ISBN: 978-84-16367-99-3

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

CAPÍTOL 1

Sóc un espia, un agent secret, un agent dorment, un home amb dues cares. No és estrany, doncs, que també sigui un home amb dues ments. No sóc pas cap mutant incomprensible sorgit d'un còmic o d'una pel·lícula de terror, tot i que alguns m'han tractat com a tal. Però el cert és que puc observar qualsevol qüestió des de tots dos costats. De vegades m'enorgulleix pensar que és un talent, això, i per més que no puc negar que té una importància més aviat minsa, tal vegada és també l'únic talent que tinc. En altres ocasions, quan m'adono que no puc evitar d'observar el món d'aquesta manera, fins i tot em plantejo si se n'hauria de dir talent, d'això que tinc jo. Al capdavall, un talent és allò que utilitzes, no pas allò que t'utilitza a tu. El talent que no pots deixar d'utilitzar, el talent que s'apodera de tu... això sí que és perillós, he de confessar. Però, tal com veia jo el món el mes en què comença aquesta confessió, encara semblava més una virtut que un perill, que és justament com es mostren alguns perills al principi.

El mes en qüestió era l'abril, el mes més cruel de tots. Era el mes en què una guerra que ja feia molt que durava perdria les extremitats, tal com passa a les guerres. Va ser un mes que va tenir un gran significat per als que vivíem al nostre raconet de món, però que no en tindria gens per a la majoria de gent que vivia a la resta del món. Va ser un mes que va representar

alhora el final d'una guerra i el començament de la... bé, «pau» no és la paraula adient, oi que no, benvolgut comandant? Va ser un mes en què esperava el final rere els murs de la vil·la on havia viscut els darrers cinc anys, uns murs que centellejaven amb trossos de vidre marró esmicolat i que estaven coronats amb filferro espinós rovellat. A la vil·la hi tenia una habitació per a mi sol, més o menys com al seu camp, comandant, on també tinc habitació pròpia. És clar que el terme adequat per a la meua cambra és «cella d'aïllament», i en comptes d'una dona de la neteja que vingui a fer l'endrega diària, vostè m'ha proporcionat un guàrdia amb cara de nen que no neteja gens. Però no me'n queixo. La intimitat, no pas la netedat, és la meua única condició per escriure aquesta confessió.

Així com disposava de prou intimitat a la vil·la del General a les nits, ben poca en tenia durant el dia. Era l'únic dels oficials del General que vivia a casa seva, l'únic solter entre els seus subordinats i l'assistent de més confiança. Als matins, abans de dur-lo amb cotxe fins a la seva oficina, que no era pas lluny, esmorzàvem junts tot revisant despatxos en una punta de la taula de teca mentre la seva dona, a l'altra punta, supervisava un quartet ben disciplinat de fills de divuit, setze, catorze i dotze anys; tot i que hi havia un seient buit: el de la filla que estudiava als Estats Units. No tothom hauria temut el final, però el General va tenir prou seny per témer-lo. Prim i de positura magnífica, era un veterà que comptava amb un munt de medalles, guanyades per mèrits propis, en el seu cas. Tot i que només tenia nou dits a les mans i vuit als peus, perduts tots tres dits per les bales i la metralla, solament la seva família i els seus confidents sabien de l'estat del seu peu esquerre. Poques vegades s'havien frustrat les seves ambicions, llevat del desig d'aconseguir una ampolla del millor borgonya per prendre'l amb companys que tinguessin prou clar que al vi no s'hi posava glaçons. Era sibarita i cristià, en aquest ordre, un home de fe que creia en la gastronomia i en Déu, en la

dona i els fills, i en els francesos i els americans. A parer seu, ens oferien una tutela molt millor que aquells altres manipuladors estrangers que havien hipnotitzat els nostres germans del nord i alguns del sud: Karl Marx, V. I. Lenin i el president Mao. No dic pas que llegís mai cap d'aquests savis! Com a ajudant de camp i oficial subaltern d'intel·ligència, això de proporcionar-li citacions, per exemple, d'*El manifest comunista* o *El llibre roig* de Mao era feina meva. I cosa seva era trobar l'ocasió per demostrar que coneixia el pensament de l'enemic, que, entre els seus preferits destacava la pregunta de Lenin, que plagiava quan en tenia necessitat: Senyors, deia, repicant amb artells adamantins la taula pertinent, què cal fer? Semblava irrellevant fer notar al General que, de fet, va ser Nikolai Txernixevski qui va forjar la pregunta en la novel·la que va escriure amb el mateix títol. Qui se'n recorda ara, de Txernixevski? Era Lenin qui comptava, l'home d'acció que va agafar la pregunta i se la va fer seva.

En aquest funestíssim abril, enfrontat a la pregunta de què calia fer, el General que sempre trobava alguna cosa per fer ja no la va saber trobar. A l'home que tenia fe en la *mission civilisatrice* i en l'estil americà al final el va mossegar el cuquet de la incredulitat. Afectat sobtadament d'insomni, va adoptar el costum de passejar-se per la vil·la amb la pal·lidesa verdosa d'un malalt de malària. Des que feia unes setmanes, al març, s'havia ensorrat el nostre front del nord, apareixia a la porta del meu despatx o a la meva habitació a la vil·la per fer-me saber notícies fragmentàries, sempre negatives. S'ho pot creure?, em preguntava, a la qual cosa jo contestava una de les dues respostes: No, senyor!, o Increïble! No ens sabíem avenir que a principi de març haguessin saquejat l'agradable i pintoresca Ban Me Thuot, la ciutat del cafè, a l'Altiplà central, d'on sóc fill. No ens sabíem avenir que el nostre president, Thieu, un nom que suplicava ser pronunciat com una escopinada, hagués ordenat inexplicablement que es reple-

guessin les nostres forces que estaven defensant l'Altiplà. No ens sabíem avenir que haguessin caigut Da Nang i Nha Trang, o que les nostres tropes haguessin disparat a civils per l'esquena mentre maldaven per fugir en barcasses i barques, i haguessin causat un nombre de víctimes que arribava a milers. En la privacitat del meu despatx, fotografiava diligentment aquests informes, cosa que satisfaria en Man, el meu preceptor. Mentre que d'una banda a mi també em satisfieien, com a senyals de la inevitable erosió del règim, d'altra banda no podia evitar que m'afectessin les dificultats d'aquella pobra gent. Potser no era correcte, des d'un punt de vista polític, que els tingués llàstima, però la meva mare hauria estat un d'ells si encara fos viva. Era pobra, jo era el seu fill pobre i ningú no pregunta als pobres si volen la guerra. Tampoc havien preguntat a aquella pobra gent si volien morir de set i fred a la mar costanera, o si volien que els seus propis soldats els robessin i els violessin. Si aquells milers de persones encara fossin vives, no es creurien com havien mort, de la mateixa manera que nosaltres no ens crèiem que els americans —els nostres amics, els nostres benefactors, els nostres protectors— haguessin rebutjat la petició que els havíem fet d'enviar més diners. I què hauríem fet amb aquests diners? Comprar municions, gasolina i peces de recanvi per a les armes, els avions i els tancs que els mateixos americans ens havien concedit de franc. Ens havien donat les agulles, i ara, contra tota lògica, ja no ens proporcionaven la droga. (Res no és mai tan car, murmurava el General, com el que s'ofereix de franc.)

Al final de les nostres converses i àpats, encenia el cigaret al General i ell perdia la mirada en l'espai, oblidant de fumar el Lucky Strike que se li anava consumint a poc a poc entre els dits. A mitjan abril, una vegada que la cremada de la cendra el va despertar del somieig i li va fer etzibar una paraula que no hauria d'haver pronunciat, la Madame va fer callar els fills enriolats i va dir: Si esperes més temps, no po-

drem sortir. Hauries de demanar ara mateix un avió a en Claude. El General va fer veure que no sentia la Madame. La dona tenia una ment com un àbac, la columna d'un instructor militar i el cos d'una verge fins i tot després d'haver parit cinc fills. I tot plegat embolcallat en un d'aquells exteriors que van inspirar els nostres pintors destres en Belles Arts a utilitzar les aquarel·les en els tons més pastel i les pinzellades més difuminades. Era, ras i curt, la dona vietnamita ideal. Justament per aquesta bona sort, el General estava eternament agraït i aterrit. Fent-se un massatge a la punta del dit socarrimat, em va mirar i em va dir: Em sembla que ha arribat l'hora de demanar un avió a en Claude. I quan va continuar observant-se el dit malmès, vaig fer una llambregada a la Madame, que amb prou feines va alçar una cella. Bona idea, senyor, vaig dir.

En Claude era el nostre amic americà de màxima confiança, i teníem una relació tan estreta que una vegada em va confiar que era una setzena part negre. Ah, vaig dir jo, que anava tan pet com ell de bourbon de Tennessee, això explica per què tens els cabells negres i per què et bronzeges tan bé, i per què balles el txa-txa-txa com un de nosaltres. Beethoven, va dir, també n'era un descendent hexadecimal. Aleshores, vaig dir, això explica per què segueixes la melodia de «Per molts anys» com ningú. Feia més de dues dècades que ens coneixíem, des que m'havia descobert en una barcassa de refugiats el 54 i va identificar els meus talents. Jo era un nano precoç de nou anys que ja havia après una quantitat decent d'anglès de la mà d'un missioner americà innovador. Representava que en Claude treballava en l'ajuda als refugiats. Ara tenia despatx a l'ambaixada nord-americana, i presumptament es dedicava a fomentar el desenvolupament del turisme al nostre país assolat per la guerra. Això, com es pot imaginar vostè, exigia fins a l'última gota que poguéu extreure d'un mocador xop amb la suor del dinàmic esperit americà. En reali-

tat, en Claude era un home de la CIA que tenia contacte amb aquest país des de l'època en què els francesos encara governaven un imperi. En aquells temps, quan la CIA era l'OSS, Ho Chi Minh va recórrer a ells perquè l'ajudessin a combatre contra els francesos. Fins i tot va citar els pares fundadors dels Estats Units en la declaració d'independència del nostre país. Els enemics de l'Oncle Ho diuen que ara deia això i ara deia allò segons convenia, però en Claude pensava que veia l'això i l'allò alhora. Vaig trucar a en Claude des del meu despatx, que quedava a l'altra punta del passadís on hi havia el del General, i el vaig informar en anglès que el General havia perdut l'esperança. El vietnamita d'en Claude era dolent, i el seu francès, pitjor, però tenia un anglès excel·lent. Ho destaco perquè no es podia dir el mateix de tots els seus compatriotes.

S'ha acabat, vaig dir, i quan ho vaig haver dit a en Claude, per fi semblava real. Em pensava que en Claude protestaria i alegaria que els bombarders nord-americans encara podien omplir els nostres cels, o que la cavalleria aèria nord-americana cavalcaria aviat en avions de combat per salvar-nos, però en Claude va actuar com sempre. Veuré què hi puc fer, va dir, amb una remor de veus que se sentia al fons. Em vaig imaginar l'ambaixada sumida en el caos, amb els teletips que treien fum, les anades i vingudes de cables urgents entre Saigon i Washington, el personal treballant a preu fet i la ferum de la derrota tan intensa que bloquejava l'aire condicionat. Enmig de tanta irascibilitat, en Claude mantenia la calma, i feia tant que vivia aquí que la humitat tropical ja gairebé no el feia ni suar. Se't podia acostar sigil·losament en la foscor, però mai no seria invisible al nostre país. Tot i que era un intel·lectual, tenia aquella complexió típicament americana, la musculosa dels que remaven en equip i mostaven uns bíceps considerables. Mentre que els nostres erudits acostumaven a ser pàl·lids, miops i raquítics, en Claude feia metre vuitanta-vuit, hi veia perfectament i es mantenia en

forma fent dues-centes flexions cada matí, aguantant el seu servent, en Nung, damunt l'esquena assegut a la gatzoneta. En el temps lliure, llegia i, quan visitava la villa, duia un llibre sota el braç. Quan hi va arribar, uns dies després, el volum de butxaca que portava era *El comunisme asiàtic i l'estil oriental de destrucció*, de Richard Hedd.

El llibre era per a mi, mentre que el General va rebre una ampolla de Jack Daniel's, obsequi que hauria preferit si m'haguessin deixat triar. Tot i així, em vaig entretenir a examinar la coberta del llibre, farcida de frases publicitàries tan apassionades que les haurien pogut copiar d'un club de fans de noies adolescents, si no fos perquè les rialletes esverades provenien d'un parell de secretaris de defensa, un membre del senat que havia visitat el nostre país durant dues setmanes per recopilar dades i un famós presentador de televisió que tenia una dicció inspirada en el Moisès que interpretava Charlton Heston. El motiu de tot aquell esverament es podia trobar en l'eloqüent subtítol: *Claus per entendre i vèncer l'amenaça marxista a l'Àsia*. Quan en Claude va comentar que tothom llegia aquell manual pràctic, jo vaig dir que també el llegiria. El General, que havia obert l'ampolla, no estava d'humor per parlar de llibres ni per a cap altra mena de xerrameca, no pas amb divuit divisions enemigues encerclant la capital. Volia parlar de l'avió, i en Claude, fent rodolar el got de whisky entre els palmells, va dir que el millor que podia aconseguir era un vol ocult, d'estranguis, en un C-130. Tenia cabuda per a noranta-dos paracaigudistes amb equipament inclòs, com bé sabia el General, ja que havia servit a les forces aerotransportades abans de ser cridat pel president en persona per comandar la Policia Nacional. El problema, tal com va explicar a en Claude, era que només la seva extensa família ja pujava a cinquanta-vuit membres. Tot i que alguns no li agradaven, i de fet en menyspreava uns quants, la Madame no li perdonaria mai que no rescatés tots els seus parents.

I els meus oficials, Claude? El General va parlar en aquell seu anglès precís i formal. I ells, què? Tant el General com en Claude em van mirar. Vaig provar de fer un posat valerós. No era pas l'oficial de més rang, però en qualitat d'ajudant de camp i d'oficial més versat en cultura americana, assistia a totes les reunions del General amb americans. Alguns dels meus compatriotes parlaven l'anglès tan bé com jo, tot i que la majoria tenien un lleuger accent. Però gairebé cap d'ells podia parlar, com jo, de les classificacions de beisbol, de si Jane Fonda era horrorosa o dels mèrits dels Rolling Stones enfront dels Beatles. Si un nord-americà tancava els ulls i em sentia parlar, pensaria que era un d'ells, jo. De fet, per telèfon, fàcilment em confonien amb un nord-americà. Si coincidíem en persona, el meu interlocutor indefectiblement se sorprenia de la meva aparença i gairebé sempre em preguntava com havia après a parlar tan bé l'anglès. En aquesta república del *kathal* que feia de franquícia dels Estats Units, els nord-americans s'esperaven que jo fos com tots aquells milions que no parlaven anglès, ni anglès macarrònic ni anglès amb accent. Em molestaven aquestes expectatives. Vet aquí perquè sempre estava disposat a demostrar, tant oralment com per escrit, el meu domini del seu idioma. Jo tenia un lèxic més ampli i una gramàtica més correcta que el nord-americà corrent amb estudis. Arribava tant a les notes agudes com a les greus, de manera que no m'era difícil entendre la descripció que en Claude feia de l'ambaixador en titllar-lo de «cagamandúrries», de «llondro» i d'«anar lluny d'osques» per negar la imminent caiguda de la ciutat. Oficialment, no hi ha evacuació, va dir en Claude, perquè a curt termini no ens retirarem.

El General, que gairebé mai alçava la veu, ara la va alçar. Extraoficialment, ens esteu abandonant, va cridar. Tant de dia com de nit surten avions de l'aeroport. Tot aquell que treballa amb els americans vol un visat de sortida. Es presenten a la vostra ambaixada per aconseguir aquests visats. Heu

evacuat les vostres dones. Heu evacuat nadons i orfes. Com s'entén que els únics que no saben que els americans s'estan retirant són els americans? En Claude va tenir la decència de mostrar-se incòmode mentre explicava que a la ciutat esclatarien tot de disturbis si es declarava l'evacuació, i que potser aleshores es giraria contra els americans que es quedessin. Era el que havia passat a Da Nang i Nha Trang, on els americans havien fugit per salvar la vida i havien deixat que els habitants s'enfrontessin entre ells. Però malgrat aquest precedent, curiosament a Saigon regnava la calma, i la majoria dels ciutadans es comportaven com els membres d'un matrimoni naufragat, delerosos d'arrambar-se coratjosament l'un a l'altre i enfonsar-se mentre ningú anunciés l'adúltera veritat. La veritat, en aquest cas, era que un milió de persones pel cap baix treballaven o havien treballat per als americans en tota mena de tasques, ja fos enllustrant-los les sabates, dirigint l'exèrcit dissenyat pels americans a imatge seva o fent-los una fel·lació pel preu, a Peoria o Poughkeepsie, d'una hamburguesa. Bona part d'aquestes persones creien que si guanyaven els comunistes —cosa que es negaven a creure que passaria— els esperava la presó o el garrot, i, a les verges, el matrimoni forçat amb els bàrbars. I per què no ho havien de creure? Eren els rumors que escampava la CIA.

Llavors... va començar el General, però en Claude el va interrompre. Té un avió i s'hauria de considerar afortunat, senyor. El General no era de la mena suplicaire. Es va acabar el whisky, igual que en Claude, aleshores li va fer una encaixada i se'n va acomiadar, sense deixar de fitar ni un instant en Claude. Als americans els agradava mirar la gent directament als ulls, m'havia dit una vegada el General, sobretot quan la fotien pel darrere. No era pas així com ho veia en Claude. Altres generals només agafaven places per als familiars més propers, ens va dir en Claude quan se n'anava. Ni tan sols Déu i Noè no van poder salvar tothom. Ni ho farien, en tot cas.

No van poder? Què hi diria, el meu pare? Havia estat capellà catòlic, però no recordava que aquest pobre clergue hagués sermonejat mai sobre Noè, tot i que he d'admetre que només anava a missa a papar mosques, jo. Però independentment del que poguessin fer Déu o Noè, no hi havia cap mena de dubte que fins a l'últim oficial del General, si en tinguéssim l'oportunitat, salvaria un centenar de parents de sang així com qualsevol familiar «sobre el paper» que es pogués permetre el suborn. Les famílies vietnamites eren complicades, un assumpte delicat, i així com de vegades desitjava tenir-ne una, ja que era l'únic fill d'una mare condemnada a l'ostracisme, ara no era pas el cas.

Aquell mateix dia, el president va dimitir. M'havia imaginat que el president ja devia haver abandonat el país feia setmanes al més pur estil d'un dictador, i amb prou feines vaig pensar en ell mentre treballava en la llista d'evacuats. El General era primmirat i molt minuciós, i estava acostumat a prendre decisions ràpides i difícils, però aquesta tasca me la va adjudicar a mi. Estava immers en els afers de la seva oficina: llegir els informes matinals dels interrogatoris, assistir a reunions al recinte de l'Estat Major Conjunt i trucar als seus confidents mentre discutien com resistiria la ciutat alhora que estaven preparats per abandonar-la, una maniobra tan delicada com jugar al joc de les cadires amb la teva melodia preferida. Tenia la música al cap, jo; com que treballava en la llista en horari nocturn, escoltava l'American Radio Service amb un Sony a la meua habitació de la vil·la. En general, les cançons dels Temptations, Janis Joplin i Marvin Gaye sempre feien que les coses dolentes fossin suportables i, les bones, fantàstiques, però no pas en una època com aquella. Cada traç de la meua ploma damunt d'un nom era com una sentència de mort. Tots els nostres noms, des de l'oficial de rang

més baix fins al General, havien aparegut en una llista a la boca de la seva propietària quan ara fa tres anys li vam esbotzar la porta. L'avís que vaig enviar a en Man no li havia arribat a temps, a ella. Mentre els policies l'obligaven a estirar-se a terra, no vaig tenir més remei que ficar la mà a la boca d'aquesta agent comunista i treure'n la llista xopa de saliva. La seva existència en paper maixé demostrava que membres de la Secció Especial, acostumats a vigilar, érem al seu torn vigilats. Ni que hagués tingut un moment a soles amb ella, no hauria pogut posar en perill la meva tapadora explicant-li que estava al seu bàndol. Sabia quin destí l'esperava, jo. Tot-hom parlava a les cel·les d'interrogatori de la Secció Especial, i la dona hauria revelat el meu secret encara que no volgués. Era més jove que jo, però era també prou llesta per saber el que l'esperava. Durant un instant fugisser, li vaig veure la veritat als ulls, i la veritat era que m'odiava pel que pensava que era jo, l'agent d'un règim opressiu. Aleshores, igual que jo, va recordar el paper que havia d'interpretar. Sisplau, senyors!, cridava. Sóc innocent! Ho juro!

Tres anys després, aquesta agent comunista continuava en una cel·la. Jo conservava la seva carpeta a l'escriptori, com a recordatori del meu fracàs quan l'havia de salvar. També va ser culpa meva, havia dit en Man. Quan arribi el dia de l'alliberament, seré jo qui li obri la porta de la cel·la. Tenia vint-i-dos anys quan la van detenir, i a la carpeta hi havia una fotografia seva del dia de la detenció, i una altra de feia uns mesos, amb els ulls apagats i menys cabells. Les cel·les de les nostres presons eren màquines del temps; els interns es feien grans molt més de pressa del que els correspondria. Em va ser útil observar els rostres de la dona, el d'abans i el d'ara, a l'hora d'escollir uns quants homes per a la salvació i de condemnar-ne molts més, incloent-hi alguns que m'agradaven. Durant força dies, vaig fer i desfer la llista mentre aniquilaven els defensors de Xuan Loc i, a l'altre costat de la nostra

frontera, Phnom Penh queia davant els Khmers Rojos. Al cap d'unes quantes nits, el nostre expresident va fugir en secret a Taiwan. En Claude, que el va dur en cotxe a l'aeroport, es va adonar que les maletes desmesuradament feixugues del president feien un sorollet metàl·lic, se suposava que amb una part considerable de l'or de la nostra nació. M'ho va dir l'endemà al matí, quan va trucar per informar que el nostre avió sortiria al cap de dos dies. Vaig acabar la llista aquell mateix vespre, d'hora, i vaig comunicar al General que havia decidit ser democràtic i representatiu, i que per tant havia triat l'oficial de rang més alt, l'oficial considerat per tothom com el més honest, aquell de qui més em plaïa la companyia, i etcètera. Va acceptar el meu raonament i la seva inevitable conseqüència, que al país es quedaria un gran nombre d'oficials superiors, els que tenien més coneixement i culpabilitat pel que feia a les tasques de la Secció Especial. Vaig posar el punt final amb un coronel, un major, un altre capità i dos tinentes. I jo em vaig reservar una plaça per a mi i tres més per a en Bon, la seva dona i el seu fill, el meu fillol.

Quan el General em va visitar aquella nit per mostrar-se apesarat, amb una ampolla mig buida de whisky a les mans, li vaig demanar el favor d'endur-nos en Bon. Tot i que no érem germans de debò, era un dels meus dos germans de sang des que anàvem a l'institut. En Man era l'altre, i tots tres ens havíem jurat lleialtat eterna fent-nos un tall als palmells adolescents i barrejant les sangs en una encaixada de mans ritual. A la cartera hi duïa una fotografia en blanc i negre d'en Bon i la seva família. En Bon tenia l'aparença d'un home atractiu a qui haguessin clavat una pallissa de mort, però el cas és que aquell era el rostre que li havia dat Nostre Senyor. Ni tan sols la boina de paracaigudista i l'uniforme perfectament planxat amb estampat tigrat de camuflatge li dissimulaven les orelles de pàmpol, una barbata perpètuament acotxada entre els plecs del coll i un nas xato escorat ben a la dreta, igual que la

seva ideologia política. I quant a la seva dona, la Linh, un poeta compararia el seu rostre amb la lluna plena, no només per suggerir-ne l'amplitud i la rodonesa, sinó també per insinuar-ne les taques i els cràters, de tan pigallada com la tenia amb cicatrius de l'acne. Era tot un misteri com s'ho havien fet aquell parell per produir una criatura tan bufona com en Duc, o tal vegada tot plegat només responia a la lògica segons la qual de multiplicar dos negatius en resulta un positiu. El General em va atansar la foto i em va dir: És el mínim que puc fer. Pertany a les forces aerotransportades. Si el nostre exèrcit hagués estat format només per homes de les aerotransportades, hauríem guanyat aquesta guerra.

Si... però no hi havia suposicions, només la irrefutable realitat del General assegut a la punta de la meua cadira mentre jo era al costat de la finestra, bevent glopets de whisky. Al pati, els ordenances del General introduïen grapats de secrets en un foc que cremava dins un bidó de més de dos-cents litres, de manera que la nit es feia encara més càlida. El General es va alçar i va passejar per aquella cambra meua tan menuda, amb el got a la mà, vestit només amb bòxers i una samarreta sense mànigues, i amb la insinuació d'una barba de mitjanit que li ombrejava la barbeta. Només el seu personal domèstic, la seva família i jo l'havíem vist d'aquella manera. Quan venien visites a la vil·la a qualsevol hora del dia, s'engominava els cabells, s'abillava amb els pantalons de l'uniforme emmidonats i s'engalanava el pit amb més galons que adorns trobaríem als cabells d'una reina de la bellesa. Però aquell vespre, amb el silenci de la vil·la interromput només per ràfegues esporàdiques de trets, es va permetre queixar-se a propòsit de com els americans ens havien promès salvar-nos del comunisme si fèiem el que ens deien. La van començar ells, aquesta guerra, i ara que se n'han cansat, ens han traït, va dir, servint-me una altra beguda. Però qui n'és responsable, si no nosaltres? Vam ser prou rucs de pensar

que complirien la seva promesa. Ara només podem anar a Amèrica. Hi ha llocs pitjors, vaig dir. Potser, va respondre ell. Com a mínim viurem per tornar a lluitar. Però ara per ara, estem fotuts de debò. Hi ha algun brindis per celebrar-ho?

Vaig recordar les paraules de seguida.

Per la bona sort dins la mala sort, vaig dir.

Coi, i tant.

No recordo de qui vaig aprendre aquest brindis, ni tan sols què vol dir; només sé que el vaig incorporar durant els anys que vaig passar als Estats Units. El General també hi havia estat, als Estats Units, tot i que només uns mesos quan era un oficial subaltern i s'entrenava amb una secció de companys seus a Fort Benning el 58, on els Boines Verdes el van vacunar per sempre contra el comunisme. En el meu cas, la vacuna no va reeixir. Jo ja era un infiltrat, mig estudiant becat, mig espia en formació, i l'únic representant de la nostra gent en una minúscula universitat nemorosa anomenada Occidental i que tenia per lema *Occidens Proximus Orienti*. Hi vaig passar sis anys idíl·lics, allà, durant la dècada dels seixanta, en aquell món fantasiós i embriac de sol que era el sud de Califòrnia. A mi no em corresponia estudiar carreteres, xarxes de clavegueram o altres àmbits igual d'útils. La missió que m'havia assignat en Man, el meu col·lega conspirador, era aprendre l'estil americà de pensament. La meua guerra era psicològica. Amb aquesta finalitat, vaig llegir història i literatura nord-americanes, vaig perfeccionar la gramàtica i em vaig impregnar del llenguatge del carrer, vaig fumar maria i vaig perdre la virginitat. En poques paraules, no només vaig obtenir la llicenciatura, sinó també el títol de màster i em vaig convertir en un expert en tota mena d'estudis nord-americanos. Encara és ara que recordo perfectament on vaig llegir per primera vegada les paraules del més gran dels filòsofs nord-americanos, Emerson: en una clariana al costat d'una arbreda de xicrandes. Tenia l'atenció dividida entre les

exòtiques universitàries de cabellera ros fosc vestides amb tops i pantalons curts que prenien el sol damunt la catifa de gespa de juny, i els mots intensíssims i estampats en negre en un full blanc nu: «la coherència és el follet de les ments estretes». Emerson no va escriure res de més cert per a Amèrica, però aquesta no era l'única raó per la qual vaig subratllar les seves paraules una, dues i tres vegades. El que em va impac-tar aleshores, i encara m'impersona ara, era que el mateix es podria dir de la nostra terra natal, on si som alguna cosa és incoherents.

L'últim matí, vaig dur en cotxe el General al seu despatx del recinte de la Policia Nacional. El meu despatx quedava a l'altra punta del passadís, i, un cop hi vaig ser, vaig fer venir els cinc oficials escollits per reunir-nos en privat, un per un. Marxem aquest vespre?, va preguntar el coronel, nerviosí-sim, amb uns ulls grossos i humits. Sí. I els meus pares? I els pares de la meua dona?, va preguntar el major, un fartaner devot dels restaurants xinesos de Cholon. No. I germans, germanes, nebots i nebodes? No. Personal domèstic i maina-deres? No. Maletes, armaris de roba, jocs de porcellana? No. El capità, que tenia una lleugera coixesa deguda a una malal-tia venèria, va amenaçar de suïcidar-se si no li trobava més places. Li vaig oferir el meu revòlver i es va esfumar. Per con-tra, els joves tinentes es van mostrar agraïts. Com que havien aconseguit aquells càrrecs tan anhelats via contactes paren-tals, el nerviosisme els feia moure amb gestos irregulars, es-pasmòdics, més propis d'una marioneta.

Vaig tancar la porta després de l'últim. Quan uns retrunys llunyans van fer vibrar les finestres, vaig veure foc i fum en direcció est. L'artilleria enemiga havia incendiat el dipòsit de municions de Long Binh. Sentint la necessitat de lamentar-ho i de celebrar-ho alhora, em vaig dirigir cap al calaix on guar-

dava una ampolla de tres quarts de Jim Beam que conservava alguns centilitres. Si encara fos viva la meva pobra mare, hauria dit: No beguis massa, fill. No et pot fer bé, això. Però de debò que no, mama? Quan algú es troba en una situació tan difícil com la meva, fent de talp entre els oficials del General, aquest algú buscaria consol allà on el trobés. Vaig acabar el whisky i seguidament vaig dur el General en cotxe a casa enmig d'una tempesta que descarregava sobre la ciutat una mena d'aigua amniòtica anunciadora de l'estació que havia d'arribar. Alguns tenien l'esperança que el monsó alentiria l'avanç de les divisions del nord, però a mi em semblava improbable. Em vaig saltar el sopar i vaig ficar a la motxilla els meus articles d'higiene, uns pantalons i una camisa de quadres adquirida en un J. C. Penney de Los Angeles, mocassins, tres mudes, un raspall de dents elèctric dels encants, una foto amb marc de la meva mare, sobres i fotografies d'aquí i dels Estats Units, la meva càmera Kodak i *El comunisme asiàtic i l'estil oriental de destrucció*.

La motxilla era l'obsequi que em va fer en Claude quan em vaig graduar a la universitat. Era l'objecte més bell que posseïa, i el podia dur a l'esquena o, cordant una corretja aquí i allà, també es convertia en una maleta de mà. Fabricada amb una pell suau i flexible per un reputat fabricant de Nova Anglaterra, la motxilla desprenia una aroma sumptuosa, curiosament de fulles a la tardor, de llamàntol a la graella i de la suor i l'esperma d'un internat masculí. En un costat hi havien gravat el monograma de les meves inicials, però la característica més especial era el fons fals. Tots els homes haurien de tenir un fons fals a l'equipatge, havia dit en Claude. No saps mai quan en tindràs necessitat. Sense que ell ho sabés, el feia servir per amagar-hi la meva minicàmera Minox. El preu d'aquella Minox, obsequi d'en Man, multiplicava diverses vegades el meu salari anual. Era amb aquesta càmera que havia fotografiat certs documents confidencials als

quals tenia accés, i vaig pensar que potser em tornaria a ser útil. Finalment, vaig revisar la resta dels meus llibres i discos, la majoria adquirits als Estats Units i tots marcats amb les empremtes de la memòria. No disposava de prou lloc per a Elvis o Dylan, Faulkner o Twain, i tot i que els podia restituir, encara tenia el cor encongint quan vaig escriure el nom d'en Man a la caixa de llibres i discos. Tot plegat era una càrrega excessiva, com també la meva guitarra, que es va quedar al meu llit amb les corbes a la vista i posat recriminatori.

Vaig enllestir l'equipatge i vaig agafar el Citroën per anar a buscar en Bon. Els policies militars dels punts de control em saludaven amb la mà quan veien les estrelles del General a l'automòbil. La meva destinació quedava a l'altre costat del riu, una via fluvial immunda on a costat i costat s'arrengleraven tot de barraques. Les ocupaven refugiats dels pobles que havien vist com les seves cases i granges eren arrasades per soldats piròmans i incendiàries d'allò més elegants que havien trobat la seva autèntica vocació com a bombarders. Més enllà d'aquest maremàgnum de tuguris, ja ben endins del Districte Quatre, en Bon i en Man s'esperaven a la terrassa d'un bar on tots tres havíem passat tantes borratxeres que ja n'havia perdut el compte. Soldats i infants de marina atapeïen les taules, amb els fusells sota els tamborets i amb els cabells rasurats per sàdics barbers militars amb l'objectiu de deixar al descobert el contorn dels cranis amb alguna vil intencionalitat frenològica. En Bon em va servir una gerra de cervesa tan bon punt em vaig asseure, però no em va deixar tastar-la sense brindar. Per la retrobada, va dir, alçant la seva gerra. Ens tornarem a veure a les Filipines! Li vaig dir que de fet seria a Guam, ja que el dictador Marcos estava fart dels refugiats i ja no n'acceptava més. Amb un remuc, en Bon es va fregar la gerra al front. No em pensava que la cosa pogués empitjorar, va dir. Però ara resulta que ens menyspreen els filipins? Oblida les Filipines, va dir en Man. I brindem per

Guam. Diuen que és on comença el dia d'Amèrica. I on s'acaba el nostre, va murmurar en Bon.

A diferència d'en Man i jo, en Bon era un autèntic patriota, un republicà que s'havia presentat voluntari per lluitar, ja que odiava els comunistes des que la direcció local havia encoratjat el seu pare, que era el cap del poblat, a agenollar-se a la plaça del poble i confessar, abans d'introduir-li una bala darrere l'orella amb contundència. Si se'l deixés fer, segur que en Bon actuaria a la japonesa i lluitaria fins al final o es posaria una pistola al cap, fins i tot, de manera que en Man i jo l'havíem convençut que pensés en la dona i el fill. No era pas deserció, allò de marxar als Estats Units, li asseguràvem. Era una retirada estratègica. Havíem explicat a en Bon que en Man també fugiria l'endemà amb la família, mentre que la veritat era que en Man es quedaria per presenciar l'alliberament del sud pels comunistes del nord que tant menyspreava en Bon. En Man li va estrènyer l'espatlla amb aquells dits tan llargs i delicats i va dir: Som germans de sang, nosaltres tres. Serem germans de sang encara que perdem aquesta guerra, encara que perdem el nostre país. Em va mirar i em vaig adonar que tenia els ulls humits. Això nostre no té final.

Tens raó, va dir en Bon, brandant el cap amb energia per dissimular les llàgrimes. Prou de coses tristes i fosques. Beguem per l'esperança. Recuperarem el país. Oi? Em va mirar, també ell. No em vaig avergonyir, jo, de les llàgrimes que em brollaven. Aquests homes eren millors que qualsevol germà de debò que hagués tingut, perquè ens havíem triat. Vaig alçar la gerra de cervesa. Brindem perquè tornarem, vaig dir. I per una fraternitat que no s'acabarà mai. Vam buidar les gerres, vam demanar una altra ronda amb un crit, ens vam passar els braços l'un a l'altre per les espatlles i vam gaudir d'una hora d'amor fraternal i de les cançons que interpretaven un duo musical a l'altra punta de la terrassa. El guitarrista era un prò-

fug de cabells llargs que palesava un color blanc malaltís, ja que havia viscut els últims deu anys entre les parets de la casa del propietari del bar i només n'havia sortit de nits. La seva companya vocalista tenia els cabells igual de llargs i la veu melindrosa, i accentuava la primor de la figura amb un *ao dai* de seda del mateix to que el rubor d'una verge. Cantava les lletres de Trinh Cong Son, el cantant folk que fins i tot agradava als paracaigudistes. *Demà me'n vaig, estimada...* La dona va alçar la veu per damunt la remor de les converses i la pluja. *Recorda de trucar-me...* Se'm va encongir el cor. No érem la mena de gent que es llança a una guerra amb un simple toc de corneta o trompeta. No, nosaltres lluitàvem amb la melodia de les cançons d'amor, ja que érem els italians de l'Àsia.

Demà me'n vaig, estimada. Les nits a la ciutat han deixat de ser belles... Si en Bon hagués sabut que aquella era l'última vegada que veuria en Man durant anys, o tal vegada l'última per sempre més, no hauria pujat a l'avió de cap manera. Des de l'època de l'institut, ens consideràvem els Tres Mosqueters, tots per a un i un per a tots. En Man ens havia introduït en la lectura de Dumas; en primer lloc, perquè era un novel·lista excepcional, i en segon lloc, perquè era fill de blanc i mulata. Era, per tant, un model per a nosaltres, colonitzats pels mateixos francesos que el menyspreaven per la seva ascendència. En Man, lector i narrador empedreït, probablement hauria acabat sent professor de literatura al nostre *lycée* si haguéssim viscut en època de pau. A més de traduir a la nostra llengua tres de les novel·les de misteri d'Erle Stanley Gardner protagonitzades per Perry Mason, també havia escrit una poc memorable novel·la zolaniana amb pseudònim. Havia estudiat Amèrica però no hi havia estat mai, com també era el cas d'en Bon, que va demanar una altra ronda i va preguntar si als Estats Units hi havia terrasses. Tenen bars i supermercats on sempre podràs comprar una cervesa, li vaig contestar. Però hi ha dones boniques que cantin cançons com

aquestes?, va preguntar. Li vaig tornar a omplir la gerra i li vaig respondre: Tenen dones boniques però no canten cançons com aquestes.

Aleshores el guitarrista va començar a tocar els acords d'una altra cançó. Les cançons que canten són com aquestes, va dir en Man. Era *Yesterday*, dels Beatles. Com que ens vam posar a cantar-la tots tres, se'm van humitejar els ulls. Com devia ser viure en una època en què el teu destí no fos la guerra, en què no estiguessis a mercè de covards i corruptes, en què el teu país no se n'anés en orris, mantingut en vida només pel gota a gota intravenós de l'ajuda americana? No coneixia cap d'aquells joves militars que m'envoltaven llevat dels meus germans de sang, i tot i així he de confessar que sentia empatia per ells, per aquells homes que no s'adonaven que al cap d'uns dies estarien morts, o ferits, o empresonats, o humiliats, o abandonats, o oblidats. Eren els meus enemics, i alhora eren companys d'armes. La seva estimada ciutat estava a punt de caure, però la meva seria alliberada ben aviat. Era la fi del seu món, però només un canvi de mons per a mi. Va ser així que durant dos minuts vam cantar amb tota l'ànima, encomanant-nos només al passat i apartant la mirada del futur, com nedadors practicant l'estil d'esquena cap a un salt d'aigua.

La pluja va amainar finalment quan ens en vam anar. Fumàvem l'últim cigarret a l'entrada del carreró fred i degotant per on se sortia de la terrassa del bar quan un trio d'infants de marina hidrocefàlics sortien tentinejant d'aquella foscor vaginal. *Bella Saigon!*, cantaven. *Oh, Saigon! Oh, Saigon!* Tot i que només eren les sis, estaven ebris i duïen l'uniforme tacat de cervesa. Tots portaven un M16 penjat a l'espatlla amb una corretja i feien gala d'un parell de testicles de més, que, examinats de més a prop, van resultar ser dues granades subjec-

tades a costat i costat de les sivelles del cinturó. Tot i que els seus uniformes, armes i cascos eren de fabricació americana, com els nostres, era impossible prendre'ls per americans, ja que els delataven els cascos abonyegats, unes olles d'acer de mida adequada per als caps americans però massa grosses per a nosaltres. El primer cap d'infant de marina es va balançar d'un costat a l'altre fins que va topar amb mi i va renejar, amb la visera del casc que li havia caigut fins al nas. Quan se la va apujar, vaig veure uns ulls de mirada borrosa que intentaven enfocar. Hola!, va dir, amb l'alè que li podia i un accent del sud tan fort que gairebé em va costar entendre'l. Què és això? Un policia? Què fa amb militars de debò?

En Man li va espolsar la cendra al damunt. Aquest policia és capità. Saludi el seu superior, tinent.

El segon infant de marina, també tinent, va dir: Com vostè digui, major. A la qual cosa el tercer, també tinent, va dir: Que els bombin, als majors i coronels i generals. El president ha fugit. Els generals... puf! Com el fum. Evaporats. Salvant el cul com sempre. I llavors què? Doncs que som nosaltres els que hem de cobrir la retirada. Com sempre. Quina retirada?, va preguntar el segon. No podem anar enlloc. El tercer hi va estar d'acord: Som morts. Morts i ben morts, va dir el primer. La nostra tasca és estar morts.

Vaig llençar el cigarret. Encara no són morts. Haurien de tornar als seus llocs.

El primer infant de marina va tornar a enfocar la mirada en mi, i se'm va acostar una passa fins que gairebé em tocava el nas amb el seu. I vostè què és?

S'està passant de la ratlla, tinent!, va cridar en Bon.

Ja l'hi diré jo el que és. L'infant de marina em va donar uns copets al pit amb el dit.

No ho digui, li vaig demanar.

Un bordisser!, va cridar. Els altres dos van esclafir a riure i hi van ficar cullerada. Bordisser!

Vaig desenfundar la pistola i en vaig col·locar la boca entre els ulls de l'infant de marina. Darrere seu, els seus amics es van toquejar els fusells neguitosos, però no van fer res més. Tenien les capacitats disminuïdes, però no pas tant per pensar que serien més veloços desenfundant que els meus amics, que estaven més sobris.

Està borratxo, oi, tinent? Per desgràcia, em va tremolar la veu.

Sí, va respondre l'infant de marina. Senyor.

Llavors no li dispararé.

Va ser aleshores que vam sentir la primera bomba, cosa que em va suposar un gran alleujament. Tothom va girar el cap en direcció a l'explosió, que va anar seguida d'una altra i una altra, al nord-oest. És l'aeroport, va dir en Bon. Bombes de dos-cents vint-i-cinc quilos. L'incertaria en tots dos casos. Des de la nostra posició, només vam poder veure, al cap d'uns segons, columnes de fum negre. Aleshores va ser com si es desapareixin totes les pistoles de la ciutat, des del centre fins a l'aeroport, amb l'armament lleuger ressonant en un *clac, clac, clac* i l'armament pesant ressonant en un *tum, tum, tum*, i ràfegues carabassa de les traçadores que zigzaguejaven al cel. El baluern va fer sortir a les finestres i els portals tots els veïns d'aquell carrer tan llastimós; vaig enfundar el revòlver. Un cop els tinent van recuperar també la sobrietat per la presència de testimonis, es van enfilear al seu jeep sense dir res més i es van allunyar, esquivant el munt de motocicletes que circulaven pel carrer fins que van arribar a la cruïlla. Aleshores el jeep va frenar de cop i els infants de marina en van sortir amb moviments maldestres i els M16 a les mans, malgrat que les explosions no cessaven i els civils atapeïen les voreres. Se'm va accelerar el pols quan tots tres ens van mirar des de sota l'esgroguissada llum d'un fanal, però es van limitar a apuntar cap al cel, baladrejant i bramant mentre desapareixien les armes fins a buidar-ne el carregador. El cor em ba-

tegava de pressa i em regalimava la suor per l'esquena, però vaig somriure de cara a la galeria, pels meus amics, i em vaig encendre un altre cigarret.

Imbècils!, va cridar en Bon, mentre els civils s'arraulien als portals. Els infants de marina ens van cridar el nom d'alguns porcs i seguidament van tornar al jeep, van agafar el primer trencall i van desaparèixer. En Bon i jo ens vam acomiadar d'en Man, i, quan va haver marxat en el seu jeep, vaig llançar les claus a en Bon. S'havien aturat els bombardejos i els trets, i mentre en Bon conduïa el Citroën cap al seu pis, durant tot el trajecte va estar llançant renecs a tort i a dret contra la Infanteria de Marina. Jo no vaig badar boca. No comptàvem amb els infants de marina perquè mostressin educació i maneres a taula. Hi comptàvem perquè tinguessin els instints adients en assumptes de vida o mort. I pel que fa al nom que em van dedicar, em va molestar menys que el que va suggerir la meva reacció. A hores d'ara ja hi hauria d'estar acostumat, que em diguessin bastard, però no era ben bé així. La meva mare era autòctona, el meu pare era estranger, i coneguts i desconeguts s'havien adelitat recordant-m'ho des que era petit, escopint-me i dient-me bord, tot i que de vegades, per variar, em deien bord i després m'escopien.